

Raátz Judit

Grétsy László, mindenki Tanár ura

(1932–2024)

2024. február 21-én fájdalommal értesültünk Grétsy László tanár úr haláláról. Éppen azon a napon, amikor *A magyar nyelv jövője* című konferenciának ő lett volna a díszvendége.

Grétsy László 1932. február 13-án született Budapesten. 1954-ben szerzett diplomát az ELTE-n, ahol kezdetben az irodalom érdekelte a magyar szakon. Költőnek készült, de Pais Dezső és Bóka László professzorok hatására a nyelvtudomány, azon belül is a nyelvtörténet felé fordult. Pais Dezső ösztönzésére és támogatásával a Magyar Tudományos Akadémia aspiránsa lett, majd 1960-ban megszerezte a nyelvtudományok kandidátusa címet. Fő kutatási területe a szóalkotás egy ritka, korábban nem jegyzett módja, a szóhasadás volt. A közel 9 ezer adatának fele saját gyűjtéséből származott, másik felét pedig a Nagyszótár anyagából gyűjtötte. Kandidátusi értekezése 1962-ben *A szóhasadás. Egy kevésbé számba vett szóalkotásmód típusai és szerepe irodalmi és köznyelvünk fejlődésében* címmel jelent meg az Akadémiai Kiadónál.

A Tanár úr 1958-ban az MTA Nyelvtudományi Intézetének Nyelvművelő Osztályán kezdett el dolgozni tudományos munkatársként, ahol Lőrincze Lajos utódként 1971-ben vette át az osztály vezetését. Ez az időszak igen termékeny volt. Az ott dolgozó nyelvészek Grétsy László vezetésével számos kiadványt jelentettek meg. Ezek között volt a *Mai magyar nyelvünk* (Grétsy szerk. 1976), *Hivatalos nyelvünk kézikönyve* (Grétsy szerk. 1978), *Nyelvészet és tömegkommunikáció* (Grétsy szerk. 1985), *Iratszerkesztési és fogalmazási tanácsadó* (Deme és Grétsy szerk. 1987); később pedig a *Képes diákszótár*. Fontos megemlíteni a *Nyelvművelő kézikönyvet* (Grétsy és Kovalovszky főszerk. 1980, 1985). Ennek utódjaként, kisebb változataként látott napvilágot a Kemény Gáborral közösen szerkesztett *Nyelvművelő kézisztár* (1996, 2005).

33 év kutatói és nyelvművelői munka után Grétsy tanár úr a szó szoros értelmében Tanár úr lett. Az ELTE Tanárképző Főiskolai Karának Magyar Nyelvészeti Tanszékének lett a vezetője 1987-ben. Ezt a munkát tíz éven keresztül végezte, egészen nyugdíjba vonulásáig, 1998-ig. Hogy miért volt ez a váltás? Erre ő maga adta meg a választ abban a riportban, amelyet 2010-ben a fia, Grétsy Zsombor készített vele: „Ez a kettő (kutatás és oktatás) nem választható el egymástól! Jó oktató csak az lehet, aki a tudományos munkában is naprakész, aktívan foglalkozik a nyelvtudománnyal. És fordítva: nem lehet a tanítványok serkentő frissessége, új meglátásai, gondolatai nélkül nem elfásulva-elszürkülve,

hanem friss szellemmel vizsgálni a szűkebb értelemben vett tudományos kérdéseket. / Nem elégitett ki, hogy valamiféle elefántcsonttoronyban műveljem a szakmámat. Szerettem volna másoknak is elmondani azt, amit megtanultam, és amiről úgy gondoltam, hogy őket is érdekli” (Grétsy 2010).

A tanszéken eltöltött tíz év nem csupán az ő életében volt szép és tartalmas, de minden volt tanszéki kolléga, akik közé e sorokat író is tartozik, hasonlóan így gondolja, és szívesen emlékezik vissza erre az időszakra. A sok munka mellett a meghitt karácsonyi tanszéki összejövetelekre, a tanévet záró nyári közös leányfalui kirándulásokra, ahol egyik kollégánk látta vendégül az egész tanszéket. Azt, hogy mennyire jelen volt, mennyire fontos és meghatározó volt ott, akkor annak a kis szakmai, emberi közösségnek ő maga, erről álljon itt egy rövid idézet Koltói Ádám kollégánktól, aki a Tanár úr 70. születésnapjára készült kötetben így kezdte a köszöntését: „Tudós? Tanár? (Így jó.) / Tudós tanár? (Így jobb.) / TudóseMBER? TanáreMBER? (Így a legjobb.) / »A Grétsy«? (Így ő). / Ahogyan a nép nevezi. Amely egyébként csak a legjobbakat, a hozzá legközelebb állókat szokta ekként említeni” (Koltói 2002: 13).

A Tanár úrtól mindannyian tanultunk, tanulhattunk. Tanulhattunk szakmaszeretet, szakmai alázatot, fegyelmet, lényeglátást. Ugyanakkor feltétel nélküli elfogadást, támogatást, szeretetet a másik ember iránt. A tanszéken kellemes, nyugodt légkört teremtett, igyekezett mindenkire odafigyelni, jó kapcsolatot ápolni a kollégákkal. Mindannyian őrizzük ennek a korszaknak az emlékei mellett azokat, az ebben az időszakban megjelent, Tanár úr által írt, szerkesztett kiadványokat, amelyeket egyéni dedikációval kaptunk hol karácsonyi ajándékként, hol csak úgy, szeretetből. És többünk íróasztalában ott lapulnak azok a kis cédulák, amelyeken tanszékvezetőnk kézírásával egy-egy kedves, a munkával, a tanszéki élettel kapcsolatos üzenete áll. Egyetlen céduláról sem hiányzott a kedves, személyes megszólítás és a szívélyes elköszönés. Ez a tíz év nem csupán a tanszék oktatóinak volt meghatározó, de az abban az időben a főiskolán tanuló hallgatóknak is, akik a médiából már korábban is jól ismert Tanár urat rajongással, nagy tisztelettel vették körül, és mindig számíthattak biztatására, megértésére. Sőt abban is biztosak lehettek, hogy Grétsy tanár úr minden fórumon, mindenkivel szemben az ő érdekeiket képviselte.

Ezekben az években kezdődött el a Magyar Nyelvtudományi Társaság és az ELTE BTK Mai Magyar Nyelvi Tanszéke támogatásával a Simonyi Zsigmond Kárpát-medencei helyesírási verseny. Ezt a versenyt jó szívvel támogatta, sőt védnöke, több éven keresztül zsűrielnöke, valamint szakmai előadója is volt.

Grétsy tanár úr ugyan sohasem tanított a közoktatásban, de mégis fontosnak tartotta, hogy a gyerekek az anyanyelvüket szeressék, tiszteljék, és minél jobban megismerjék a szerkezetét, működését. Fontosnak tartotta az iskolai anyanyelvi oktatást, nevelést. Emlékszem, hogy nagy érdeklődéssel és örömmel vállalta a lektori tisztelet, amikor a kolléganőmmel egy magyar nyelvi tankönyvcsaládot írtunk. A Tanár úr minden egyes kötetet alaposan átnézett, építő, segítő szándékú megjegyzésekkel igyekezett az egyes évfolyamok kötetét még jobbá, még pontosabbá tenni. Sok esetben leültünk, és személyesen is elmondta az egyes leckékről a véleményét, a javaslatait. Ezek a beszélgetések szakmailag tanulságosak, meghatározóak voltak. No, és nem is zárulhattak máshogy,

mint a végén egy kisebb, kötetlenebb beszélgetéssel a családról, a gyerekekről, az éppen aktuális nyaralásról.

Grétsy tanár úrra igaz a homo ludens jelző. Hosszú pályája alatt mindig fontos volt számára a játék. Legyen szó nyelvi vagy egyéb, szellemi kihívást jelentő játékról, például a sakkról, a bridzsről. Mindkét játéknak elkötelezett híve, gyakorlója volt. A szakmájához kapcsolódó nyelvi játékok is végigkísérték életét. A nyelvi játékoknak köszönheti későbbi televíziós karrierjét is. Kezdetben, 1970-től a budapesti TIT Kossuth Klubjában vezetett 10 éven át *Nyelvi játékok* címmel klubot, majd 1972-ben a televíziós *Szójátéklklub* vezetése következett, amellyel elkezdődött a médiaszereplése is. De a játékoknál maradva, a *Tanítás – tanulás* című szakmódszertani lapban éveken keresztül két rovatot is vezetett (*Anyanyelvünk – játékosan*, illetve *Anyanyelvünk csodái* címmel), amelyekben helye volt a nyelvi játékoknak is. Fontosnak tartotta a nyelvi játékot az anyanyelvi nevelésben is. Erről egy riportban így nyilatkozott: „A társadalomnak, például a diákoknak is fontosak a nyelvi játékok, mert ezek, ha ott vannak az ehhez szintén hozzáértő tanár eszköztárában, nagy segítséget jelenthetnek nehéz ismeretanyagoknak az elsajátíttatásához...” (Erdélyi 2022: 87). Grétsy tanár úr ehhez igen komoly segítséget is adott a 2012-ben megjelent 519 oldalas *Nyelvi játékaink nagykönyve* munkájával, amelyből az *Anyanyelv-pedagógia* folyóirat is közölt előzetesen részleteket (Grétsy 2012). Érdemes még megemlíteni az *Édes Anyanyelvünk* című folyóirat *Pontozó* rejtvényfejtő rovatát, amelyet 1979-től egészen haláláig, azaz 44 éven keresztül szerkesztett.

A Tanár úr legismertebb televíziós műsora a Vágó Istvánnal vezetett *Álljunk meg egy szóra!*, amelyet tíz éven át, 1987-től 1997 ősziig láthattak a nézők. A nyelvművelő műsor olyan népszerű volt, hogy még könyv is készült az ott előkerült nyelvhelyességi, nyelvi kérdésekből. Ezt a műsort követte a *Gyöngyök*, majd az *Anyanyelvi szószóló*. A rádióból is ismerhette a nagyközönség Grétsy tanár úr nevét és hangját, hiszen 35 éven keresztül több rádióműsorban (*Magyarán szólva*, *Értsünk szót!*) igyekezett megismertetni és megszerettetni anyanyelvünket. Az írott sajtóban is többféle napi-, heti- és havilapokban találkozhattak az olvasók Grétsy László nevével, a könnyen érthető, érdekesen megírt, tanulságos nyelvi írásaival. Csak néhány újságcím, amelyben rovatot vezetett: *Családi Lap*, *Digitális Fotó*, *IPM*, *Élet és Tudomány*, *Szabad Föld*, *Magyar Nemzet*.

Számos anyanyelvi bizottságban dolgozott. 1992-ben az MTA Magyar Nyelvi Bizottságának társelnökévé választották, 2006-ban ennek a bizottságnak a tiszteletbeli elnöke lett. 2001 és 2007 között az MTA Közgyűlésének képviselője volt. Az Anyanyelvápolók Szövetségének alapító főtákará, alelnöke, ügyvezetője, később tiszteletbeli elnöke volt. Több nyelvműveléssel foglalkozó szakfolyóiratban dolgozott, a *Magyar Nyelvőr* szerkesztőbizottságának tagja volt 2022-ig. Az *Édes Anyanyelvünk* folyóiratnak a kezdetektől a szerzője, majd 1992-től főszerkesztője, illetve később tiszteletbeli főszerkesztője volt.

Grétsy László hosszú munkássága alatt számos szakmai és ismeretterjesztő könyvet, cikket, tanulmányt írt. Nyelvművelő, nyelvészeti munkásságát több díjjal ismerték el: Kiváló Népművelő, Apáczai Csere János-díj, Szarvas Gábor-díj, Implom József-díj, Kazinczy-díj, Lőrincze-díj, Magyar Örökség díj, Prima Primissima díj, Tőkéczi László-díj, valamint Magyar Nyelvőr-díj. Grétsy tanár úr tisztelte, kutatta és ismerte anyanyelvünk minden titkát. Szerencsés embernek tartotta magát, mert azt

vallotta, hogy a munkája a hobbi. Fontos volt számára a tudomány mellett a humor, a játék és a vidámság. Arra is példaként szolgált, hogy a siker, a kutatás, az elhivatott szakmaszeretet mellett mennyire nélkülözhetetlen a család, a család szeretete, összetartozása. Mindig nagy szeretettel beszélt feleségéről, gyerekeiről, később unokáiról és dédunokáiról.

Drága Tanár úr! Köszönjük, hogy ismerhettünk, köszönjük, hogy munkatársaid, tanítványaid, barátaid lehettünk. Köszönjük, hogy példát mutattál emberségből, szakmaszeretetből, alázatból. Megrendülten búcsúzunk, de szellemi, emberi örökséged, mosolyod, gesztusaid itt maradnak velünk, és őrizzük őket.

Irodalom

Erdélyi Erzsébet 2022. *A nyelvész – emberközelből. Grétsy László.* Tinta Könyvkiadó. Budapest. <https://doi.org/10.21030/anyp.2022.1.6>

Grétsy László 2012. Magyar nyelven, játékosan. *Anyanyelv-pedagógia 2.* <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=382> (2024. január 31.)

Grétsy Zsombor 2010. Rendhagyó interjú Grétsy Lászlóval. *Nyest.hu* <https://www.nyest.hu/hirek/rendhagyó-interjú-greetsy-laszloval> (2024. január 31.)

Koltói Ádám 2002. A stílus maga a Grétsy. In: Balázs Géza – A. Jászó Anna – Koltói Ádám (szerk.) *Éltető anyanyelvünk. Írások Grétsy László 70. születésnapjára.* Tinta Könyvkiadó. Budapest.

A fotó forrása: <https://anyanyelvapolo.hu/magyarország-legnepszerubb-nyelvesze-90-eves/> (2024. március 5.)

Raátz, Judit: László Grétsy, Master of all Teachers

Az írás szerzőjéről

Raátz Judit
tudományos főmunkatárs
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

raatz.judit[kukac]gmail.com
ORCID: 0000-0003-3675-3621